

Hanna Virtanen

PORTAAT EKOLOGISEEN
TAPAHTUMATUOTOON

Perusteet tapahtumien ympäristöjärjestelmän
kehittämiselle

Opinnäytetyö
Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Lokakuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 2.11.2011
Tekijä(t) Hanna Virtanen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kulttuurituotannon koulutusohjelma	
Nimeke Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon - Perusteet tapahtumien ympäristöjärjestelmän kehittämiseksi		
Tiivistelmä Tämä opinnäytetyö on osa Kestävän kehityksen käsikirja tapahtumajärjestäjille -kirjahanketta, jossa olen mukana työn tilaajan, ympäristösuunnittelija Lotta Palomäen kanssa. Hankkeen tavoite on ratkaista, miten yleisötapahtuman ympäristökuormitusta voi pienentää helposti, vaikuttavasti, valvotusti ja vertailukelpoisesti. Teoriaosuus esittelee ympäristön tilan yleisesti, tapahtumatuotannon osa-alueet ja tapahtumien ympäristötöyön nykytilan. Suomalaiset tapahtumat tiedostavat ekologisuuden vaatimukset toiminnassaan. Tietoa, taitoa ja materiaalia ympäristöystävällisen tapahtuman rakentamiseksi on saatavilla ja myös halua ekologisuuden edistämiseen löytyy. Ongelmana nähdään suomenkielisen materiaalin ja koulutuksen sekä ympäristön hyväksi tehtävien toimenpiteiden seurannan ja ympäristötöyön koordinoinnin puute. Tässä viitekehyksessä tehty analyysi määrittää ehdotuksen tapahtumajärjestäjien ympäristön hyväksi tehtävän työn kehittämiseksi Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon -ympäristöjärjestelmän avulla. Tutkimuksessa esitetään ympäristöjärjestelmän malli ja annetaan esimerkkejä ympäristöjärjestelmän sisällöstä. Ehdotuksen pohjalta mahdollisesti kehitettävä ympäristöjärjestelmä johdattaa tapahtumajärjestäjän kohti ekologisuutta porras kerrallaan. Tapahtumien ympäristöjärjestelmän käyttöönotto hyödyttäisi kaikkia tapahtumien tekijöitä, niihin osallistuvia sekä ympäristömme tilaa.		
Asiasanat (avainsanat) ekologisuus, tapahtumatuotanto, kestävä kehitys, ympäristöjärjestelmä		
Sivumäärä 33	Kieli suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-2011B1343
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Anne Havukainen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Lotta Palomäki	

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis 2.11.2011	
Author(s) Hanna Virtanen	Degree programme and option Degree Programme in Cultural Management	
Name of the bachelor's thesis Stairs to ecological event production - Basics of developing an environmental management system		
Abstract <p>This bachelor's thesis aimed to find out if Finnish event organisations need an environmental management system and if so what kind of system would be needed. First there was an idea to make a practical guide for sustainable events. But how could we make people read the book, assimilate all information and turn it into action? The desire to find out the answer was the start of the project which this study is part of. I am in the <i>Sustainable development handbook for event organisers</i> project with environmental planner Lotta Palomäki whom this bachelor's thesis was assigned by.</p> <p>The study showed that there is a need for an environmental management system for festivals in Finland. An Environmental system should be developed together with event organisations. This Bachelor's thesis moots a Stairs to sustainability -management system to be developed. A Stairs to sustainability -management system diminishes the negative impacts on environment in a positive way and helps the event producers to understand the need for environmental protection and find the ways to act.</p> <p>The continuation of the project will develop An Environmental management system for festivals – Stairs to sustainability is going to make information available in Finnish and make it easier for event organizers to access the information and present ways to turn plans into action. A Management system will help events climb upwards on the stairs towards sustainable event management.</p>		
Subject headings, (keywords) ecological, event management, sustainable development, an environmental management system		
Pages 33	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-2011B1343
Remarks, notes on appendices		
Tutor Anne Havukainen	Bachelor's thesis assigned by Lotta Palomäki	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TEKEMISESTÄ.....	2
3	MAAILMAN TILA	3
4	TAPAHTUMATUOTANNON OSA-ALUEET	6
4.1	Tapahtumien ympäristötyön tila	10
4.2	Tapahtumien olemassa olevat ympäristöverkostot.....	11
5	TAPAHTUMIEN YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN PERUSTA	15
5.1	Motivaatio.....	17
5.2	Palkitseminen.....	19
5.3	Portaittain etenevät kehittämismallit	20
6	PORTAAT EKOLOGISEEN TAPAHTUMAAN.....	21
7	PÄÄTELMÄT.....	26
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkin mahdollisuutta käyttää portaittain etenevää kehittämismallia ekologisen tapahtuman tuottamiseksi.

Opinnäytetyö on osa Kestävän kehityksen käsikirja tapahtumajärjestäjille -kirjahanketta, jonka käynnistämiseen sain yhdessä Ympäristösuunnittelija (AMK) Lotta Palomäen kanssa Ruohonjuuri Oy:ltä apurahan syksyllä 2010. Haluamme tehdä kirjan, joka saa tapahtumatuottajan innostumaan ilmastotekojen ideoinnista ja festarivieraan vaatimaan lajittelupistettä ja luomuevästä. Tarkoitus ei ole kehittää mittareita eikä laatukäsikirjoja vaan saada ympäristösuunnitelmat siirrettyä mappiriveistä käytäntöön ja saada päälle liimatuille vihertarroille se sisältö, mikä niissä pitäisi olla.

Tapahtumajärjestäjien teot kestävän kehityksen edistämiseksi tarvitsevat toteutuakseen tukimateriaalia. Tapahtumajärjestäjä pitää saada hankkimaan kirjoittamamme kirja, sitten lukemaan se ja vielä sisäistämään lukemansa ja siirtämään se käytännön toiminnaksi. Mahdotonta? Tämän kysymyksen – kuka lukisi kestävän kehityksen käsikirjan tapahtumajärjestäjille ja miksi - ratkaisemiseksi on kirjan ympärille syntynyt tuotteistamalla Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon -ympäristöjärjestelmä. Lisäksi työn tavoitteena on selvittää, miten toivottu tulos saavutetaan ekologisuuteen tähtäävässä prosessissa. Mistä löytyy motivaatio, mikä merkitys on osallistamisella, miten prosessiin sitoutetaan ja millainen on palkkio tavoitteen täytyessä?

Tavoite on luoda pohja ympäristöjärjestelmälle, jonka avulla tapahtumajärjestäjät ohjatusti ja valvotusti tekevät tapahtumastaan ekologisen – ei siksi, että on pakko vaan siksi, että he haluavat.

Olen huolissani siitä välinpitämättömyydestä, jolla ympäristön tilaan kaikesta saatavilla olevasta tiedosta huolimatta edelleen suhtaudutaan. Kukaan ei pelasta maailmaa yksin, siksi uskon kestävän kehityksen saavuttamiseen yhteisöllisyyttä vahvistamalla. Tapahtumat tehdään yhdessä monen toimijan kanssa, siksi tapahtumatuotannolla on kaikki mahdollisuudet kestävään kehitykseen.

Tässä työssä luon perustan portaittain etenevälle ympäristöjärjestelmälle. Ympäristöjärjestelmän luominen vaatii tämän perustan lisäksi vielä paljon työtä, jossa toivotta-

vasti olen mukana yhdessä työn tilaajan ympäristösuunnittelija (AMK) Lotta Palomäen kanssa. Valmis ympäristöjärjestelmä johdattaa tapahtumajärjestäjän kohti ekologisuutta porras kerrallaan.

2 TUTKIMUKSEN TEKEMISESTÄ

Työn lähtökohta on ollut tapahtumatuotannon ympäristötyössä eli niiden osa-alueiden selvittämisessä, mitkä kuormittavat ympäristöä tapahtumia järjestettäessä ja niissä toimenpiteissä, mitä ympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi on tapahtumatuotannossa tehty. Työn tilaajan ammatilliset ja vapaa-ajan kokemukset suomalaisissa tapahtumissa ovat saaneet alkuun hankkeen, jonka tavoitteena on ratkaista, miten yleisötapahtumien ympäristökuormitusta voidaan pienentää helposti, vaikuttavasti, valvotusti ja vertailukelpoisesti.

Tässä tutkimuksessa, joka on osa edellä mainittua hanketta, etsittiin vastauksia kysymyksiin miksi ja millaista ympäristöjärjestelmää suomalaiset tapahtumat tarvitsevat. Tutkimusongelmaa lähestyttiin käsitteellisteoreettisella tutkimusotteella. Työssä koottiin ja yhdistettiin aikaisempia tutkimustuloksia tapahtumien ympäristötyön nykytilasta ja kehittämistarpeista sekä -toiveista. Tutkimus kartoitti olemassa olevaa materiaalia kestävän kehityksen mukaisesta tapahtumatuotannosta. Aineistona käytettiin tapahtumatuotannon yleistä kirjallisuutta sekä erityisesti tapahtumien ekologiseen kehittämiseen ohjaavaa materiaalia. Vertailemalla aineistoa ja analysoimalla tapahtumatuotannon ympäristötyön keskeisiä käsitteitä on aiempien tutkimusten, tuotetun materiaalin ja käsiteviidakon tiedoista eksplikoitu ratkaisuehdotelma. Analyysin pohjalta määritettiin ehdotus tapahtumajärjestäjien ympäristön hyväksi tehtävän työn kehittämisestä Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon -ympäristöjärjestelmän avulla.

Kansainvälisellä tasolla tekstianalyysiä on tehty kestävän kehityksen määrittämisestä sekä tapahtumatuotannolle suunnatuista ympäristötyön kehittämisvälineistä, kuten erilaisista ympäristöohjelmista, -merkeistä ja -oppaista sekä kirjallisuudesta. Vertailuaineistona on käytetty tapahtuman järjestämisestä kertovaa kirjallisuutta. Osa tapahtumajärjestäjille suunnatusta ympäristötyön kehittämismateriaalista on verkossa salasanan takana, joten materiaalin sisältöä ei ole voitu analysoida. Salasana annetaan vain ohjelmaan rekisteröityneelle ja rekisteröitymisensä maksaneelle tapahtumalle.

Näitä tapahtumien ympäristötyötä ohjaavien nettityökalujen demoversioita ei saatu nähtäväksi tutkimusta varten. Kansallisella tasolla keskeisenä tausta-aineistona on ollut kolme ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelman opinnäytetyötä. Opinnäytetöistä on hyödynnetty teoriaosuuksia sekä aineistoja, ei niinkään pohdintoja, joten materiaalia voitaneen pitää luotettavana aineistona. Kaisu Leinosen Mikkelin ammattikorkeakoulun opinnäytetyö vuodelta 2009 kartoittaa festivaalijärjestäjille tehdyn kyselyn avulla suurten ulkoilmafestivaalien ympäristövaikutuksia. Syksyllä 2010 Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelija Iina Maula selvittää Seinäjoen Provinssirockin ympäristötyön tilaa ja tulevaisuutta omassa tutkimuksessaan. Festivaalien ekologisuutta tuottajan näkökulmasta käsittelee Laura Koskinen Humanistisen ammattikorkeakoulun toukokuussa 2011 valmistuneessa opinnäytteessään. Opinnäytetöiden tulosten perusteella voidaan rakentaa olettaen, että yleisötapahtumat tarvitsevat oman ympäristöjärjestelmän.

Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössä toimii kestävän kehityksen määritelmä, tapahtumatuotannon osa-alueet ja se, millaisia ympäristövaikutuksia tapahtuman eri osa-alueilla on. Työssä on tarkasteltu myös liikkeelle saavia voimia eli motivaatiota ja palkitsemista ekologisuuteen tähtäävässä toiminnassa.

Tapahtumaorganisaation ulkopuolinen, puolueeton asema on auttanut uuden näkökulman syntymisessä teorian ja kirjallisuuden pohjalta. Täysin objektiivisesti aihetta ei ole voitu lähestyä, sillä ennakoasenne ja tutkimuksen aikaiset ajatukset ovat ohjanneet tutkimusta ja vaikuttaneet sen tulokseen.

3 MAAILMAN TILA

Tässä kappaleessa selvennän työssä esiintyviä keskeisiä ympäristön hyväksi tehtävään työhön liittyviä käsitteitä: kestävä kehitys, ilmastonmuutos ja ekologinen. Tutkimuksen kannalta keskeistä ympäristöjärjestelmä-käsitettä selvennetään erillisessä luvussa 4.2.

Kestävä kehitys tarkoittaa sitä, että nykysukupolvi voi kaikissa maailman maissa tavoitella hyvää elämää, kunhan emme varasta samaa mahdollisuutta meitä seuraavilta sukupolvilta. Kestävä kehitys turvaa hyvät elinmahdollisuudet paitsi meille itsellem-

me, myös tuleville sukupolville. Kestävän kehityksen tarkoitus on löytää tasapaino ihmisen hyvinvoinnin, talouden ja ympäristön välille. Kestävä kehitys sisältää kaksi avainkäsitettä: tarpeet ja rajoitukset. Tarpeissa etusijalle asetetaan maailman köyhien perustarpeet eikä esimerkiksi länsimaisen lapsiperheen tarvetta kakkosautoon. Kestävä kehitys sisältää ajatuksen rajoituksista: luonnon kyky tyydyttää nykypäivän ja tulevaisuuden tarpeet, kun käytössä on nykYTEknologia ja nykyiset yhteiskuntajärjestelmät, on rajallinen. (World Commission on Environment and Development 1987.)

Pääsky (2005, 72) tulkitsee, ettei kestävä kehityksen pyrkimyksenä tulisi olla maapallon muokkaaminen ihmisille sopivaksi vaan omien tarpeiden sopeuttaminen maapallon rajalliseen kantokykyyn esimerkiksi vähentämällä kulutusta. Moni ajattelee edelleen, että kestävä kehityksen periaatteiden noudattaminen tarkoittaa radikaalia saavutetun elintason alasajoa ja mukavuudesta tinkimistä. Kulutusta voi kuitenkin vähentää esimerkiksi heräteostoksia välttämällä, ostamalla kestotuotteita kertakäyttöisten sijaan, suosimalla kestäviä tuotteita, joita on mahdollista korjata ja huoltaa ja joissa on mahdollisimman pitkä takuu-aika, vaatimalla valikoimiin ja ostamalla ympäristömerkittyjä, luomutuotettuja ja reilun kaupan tuotteita, välttämällä haitallisia kemikaaleja ja ympäristölle vaarallisia tuotteita, tukemalla lähituotantoa, vähentämällä jätettä, hankkimalla vähemmän energiaa kuluttavia laitteita ja valitsemalla mahdollisuuksien mukaan palvelun tavaran sijasta, esimerkiksi syntymäpäivä- tai joululahjoja suunniteltaessa (Kuluttajavirasto 2011). Ohjeistusta noudattamalla ei varsinaisesti luovu mistään, ei edes kulutuksesta, vaan omilla valinnoillaan vaikuttaa siihen, että kestävä kehityksen periaate toteutuu.

Kestävä kehitys sisältää kolme osa-aluetta: ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisen ja kulttuurisen (sosiokulttuurisen) kestävyuden. Kestävä kehitys -termi kytkee luonnonvarojen käytön yhteiskunnan vallitseviin arvoihin. Käytännössä kestävä kehityksen osa-alueita sovelletaan usein toisistaan irrallaan, sillä niitä ei pidetä vertailukelpoisina keskenään. (Kellomäki & Leinonen 2005, 6.) Kestävä kehityksen hankaluutena on Pääskyn (2005, 49) mukaan sen sisältämien osa-alueiden tasapainottaminen. Kestävä kehitys -termi on nähtävä kokonaisuutena, jonka irralliseen ulottuvuuteen tai erillisiin ongelmiin syventyminen eivät takaa kestävä kehitystä. Vaikka tässä työssä käsittelem pääosin ekologisuuteen tähtääviä tekoja ja toimenpiteitä, ekologisen tapahtuman kehittäminen lähtee kestävästä kehityksestä kokonaisuutena. Tapahtuma itsessään on sosiokulttuurinen, vuorovaikutteinen tilanne. Tapahtumiin voivat osallistua tasa-

arvoisesti kaikki, myös erilaisen kulttuuritaustan omaavat henkilöt. Kestävä kehitys huomioi myös tapahtumien jakaantumisen alueellisesti ja maantieteellisesti. Taloudellinen kestävyys on kytköksissä ekologiseen sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyteen.

Ilmastonmuutos on seurausta siitä, ettei kestävän kehityksen periaatteita ole huomioitu, mistä syystä selvennän seuraavaksi ilmastonmuutos-termiä. Ilmasto on muuttunut monta kertaa maapallon 4,5 miljardia vuotta kestäneen historian aikana (Ilmatieteen laitos 2010). Luonnolliset vaihtelutekijät eivät kuitenkaan selitä ilmaston voimakasta lämpenemistä 1950-luvun jälkeen, vaan se on ihmiskunnan toiminnan eli päästöjen massiivisen kasvun seurausta. Teollisuuden päästöt lisäävät ilmakehän hiilidioksidipitoisuutta, joka voimistaa kasvihuoneilmiötä, joka voimistuneena nostaa maapallon keskilämpötilaa. (Niemelä ym. 2011, 44 - 47.)

Ilmastonmuutos-termi herättää suuria tunteita puolesta ja vastaan. Ilmastonmuutoksen aiheuttajasta ja vaikutuksista sekä jopa ilmiön olemassa olosta kiistellään edelleen. Kieltäminen on yksi ihmisen puolustusmekanismeista, jotka ovat osa terveen mielen toimintaa (Kuittinen 2001, 47), joten ilmiön olemassa olon kiistäminen on ymmärrettävää. Ympäristön hyväksi tehtävässä työssä ilmastonmuutos on taustatekijä, se syy, miksi työtä tehdään. Ilmastonmuutos on vaikutuksiltaan moninainen ilmiö, jonka yksityiskohtainen ymmärtäminen on vaikeaa (Ilmatieteenlaitos 2011). Ilmastonmuutosta ilmiönä ei pitäisi nostaa keskiöön konkreettisia ympäristön hyväksi tehtävän työn keinoja mietittäessä.

Riippumatta siitä, mitä tunteita ilmastonmuutoskeskustelu meissä herättää, kasvi- ja eliölajeja kuolee sukupuuttoon kiihtyvässä tahdissa. Lisäksi ääri-ilmiöt, kuten kuivuus ja tulvat voimistuvat. Kyynisten kauhukuvien sijaan tulevaisuus voidaan nähdä positiivisina mahdollisuuksina (Halonen 2011, 6). Tutkijoiden mukaan vielä on hetki aikaa muuttaa kehityksen suuntaa, lopettaa voivottelu ja alkaa toimia. Vaikuttamisen mahdollisuuksia on monia ja niitä tehdään kaikkialla siellä, missä ihminen on ja vaikuttaa: kotona, työpaikalla, kesämökillä, uimahallissa, kaupunkitilassa, vaaliurnilla, festareilla (Niemelä ym. 2011, 10 - 11). Ilmastonmuutoksen hillitsemisen tavoitteena on maapallon ja ihmiskunnan tulevaisuuden turvaaminen (mts. 446). Ihminen on omalla kestävän kehityksen periaatteiden vastaisella toiminnallaan aiheuttanut voimistuvan

ilmastonmuutoksen. Omalla toiminnallaan ihmisen on myös mahdollista torjua ilmastomuutos ja kääntää kehityksen suunta kohti parempaa, kestävämpää tulevaisuutta.

Tässä tutkimuksessa tarkoitan ekologisella kestävästä kehityksellä mukaista toimintaa tai ominaisuutta, jossa ihmisen toiminta on sopeutettu luonnon kestäväksi. Ekologisessa tapahtumatuotannossa kestävästä kehityksen periaate on huomioitu kaikilla tapahtumatuotannon osa-alueilla. Toimittaessa ekologisesti tai tavoiteltaessa ekologisempaa toimintaa keskeistä on, miten luontoon ihmiskunnan ylläpitäjänä suhtaudutaan eli ympäristöpoliittisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen ja biodiversiteetin eli luonnon monimuotoisuuden suojeleminen (Pääsky 2005, 43).

4 TAPAHTUMATUOTANNON OSA-ALUEET

Voidakseen ymmärtää tapahtumien pyrkimystä ekologisuuteen, täytyy tietää, mitä eri osa-alueita tapahtumatuotantoon kuuluu. Lisäksi on syytä selvittää, millä osa-alueilla tapahtumat ympäristöä kuormittavat. Luvun ensimmäinen alaluku kertoo näistä osa-alueista esimerkein Meegan Jonesin (2010) kestävä tapahtumatuotanto -käytännön oppaan pohjalta. Luvun toisessa alaluvussa selvitän, millaisia ympäristöverkostoja ja -ohjelmia tapahtumille jo on olemassa.

Tapahtumatuotannolla tarkoitetaan kaikkia tapahtuman järjestämiseen tarvittavia toimintoja. Tapahtuman järjestäminen on tavoitteellista, tietyille kohderyhmälle suunniteltua toimintaa. Tapahtuma on prosessi, jolla on alku ja loppu. Tapahtumaprosessissa hyvää ideaa seuraavat tavoitteiden määrittely, suunnittelu, toteutus ja päättäminen (Iiskola-Kesonen 2004, 8). Ekologisuuteen tähtäävissä kehittämistoimissa mielestäni merkityksellisiä ovat etenkin tapahtumaa ennen tehtävät ideointi, suunnittelu- ja valmistelutyöt sekä tapahtuman jälkeinen arviointi ja seuranta. Itse tapahtuman aikana ei sen ekologisuuteen juuri voi suunnitellusta poikkeavasti vaikuttaa. Vallo ja Häyrynen (2008) vertaavat tapahtuman toteutusvaihetta virtaavaan jokeen, joka noudattaa suunnitteluvaiheessa luotua uomaa.

Tapahtumaidea syntyy vastauksista kolmeen strategiseen kysymykseen: miksi, mitä ja kenelle. Ensimmäiseen kysymykseen: miksi? vastaamalla selvitetään tapahtuman tavoite eli se, mitä halutaan viestiä. Toisen kysymyksen: mitä? vastaus kertoo, millainen

tapahtuma halutaan järjestää. Kolmannen kysymyksen: kenelle? vastaus määrittelee kohderyhmän ja sen, miten hyvin kohderyhmä tunnetaan. (Vallo & Häyrinen 2008, 93 - 94) Tapahtumaidean heikkoudet, vahvuudet, uhat ja mahdollisuudet on tärkeää kartoittaa esim. SWOT -analyysillä. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2008, 7). Muun muassa OK-opintokeskus (2011) kertoo SWOT -analyysin olevan menetelmä, jonka avulla analysoidaan kriittisesti esimerkiksi liiketoiminnan tai suunnittelu- ja kehittämissuunnitelman vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. SWOT on lyhenne englanninkielisistä sanoista strengths, weaknesses, opportunities ja threats eli vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. SWOT -nelikenttämenetelmässä sisäisiä, organisaatiosta tai arvioitavasta ideasta lähtöisin olevia tekijöitä ovat vahvuudet ja heikkoudet ja ulkoisia, ympäröivästä yhteiskunnasta lähtöisin olevia tekijöitä mahdollisuudet ja uhat. Toteuttamiskelpoiseksi esimerkiksi SWOT -analyysin perusteella todetusta ideasta edetään tapahtuman suunnitteluvaiheeseen. Tapahtumaidean synnyttyä strategiin miksi, mitä ja kenelle -kysymyksiin vastaamalla, tapahtuman toteuttamisessa on edetty suunnitteluvaiheeseen. Suunnittelussa huomioidaan itse tapahtuman järjestämisen lisäksi myös sen markkinointi ja siitä tiedottaminen (mts. 8). Tapahtumasuunnitelma sisältää tiedot tapahtumasta, idean, kuvauksen ja aikataulun, kohderyhmämäärittelyn, markkinointikeinot, työnjaon ja aikataulut, taloussuunnitelman ja arviointikeinot. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2008, 9.)

Tapahtuman toteutusta ja resursointia, sisältöä ja ohjelmaa sekä vastuutahoa määritellään operatiivisilla kysymyksillä: miten, millainen ja kuka. Ensimmäiseen kysymykseen: miten? vastaamalla selvitetään, millä toteutustavalla tapahtumalle asetetut tavoitteet saavutetaan. Toisen kysymyksen: millainen? vastaus kertoo tapahtuman sisällön ja ohjelmatarpeen, jotka ovat riippuvaisia tapahtuman tavoitteesta ja kohderyhmästä. Kolmannen kysymyksen: kuka tai ketkä? vastaus selvittää tapahtumajärjestäjän vastuun tapahtumasta. Kolmen operatiivisen kysymyksen, miten, millainen ja kuka, vastaukset määrittelevät tapahtuman teeman. Ekologisuuden edistämisen kannalta tapahtuman teema on merkityksetön. Millä tahansa temalla toteutettava tapahtuma voi pyrkiä kohti ekologisempaa toteutustapaa. (Vallo & Häyrinen 2008, 95)

Tapahtumaorganisaatiossa perusorganisaation muodostaa henkilö tai henkilöt, joiden päätöksestä tapahtumaa aletaan suunnitella. Perusorganisaatio on juridisessa vastuussa tapahtumajärjestelyistä. Perusorganisaatio nimeää tapahtumasta vastaavan henkilön, esim. projektipäällikön, joka valvoo suunnitelmien etenemistä. Tapahtumaorganisaatio

tio muodostuu perusorganisaatiosta, johtoryhmästä, projektiryhmästä (esim. järjestelytoimikunta), vastuuhenkilöstä (esim. projektipäällikkö), yhteistyökumppaneista ja sidosryhmistä, henkilökunnasta (työntekijät, vapaaehtoiset). Tapahtumatuotannon osaluille nimetyt vastuuhenkilöt tekevät työt ja ratkaisevat ongelmat yhdessä toisten kanssa. (Iiskola-Kosonen, 30 - 33.)

Tapahtuman kohderyhmän tunteminen auttaa tekemään tapahtumasta kävijöidensä näköisen. Tapahtuman sisältötarjonnan kohtaaminen yleisön odotusten kanssa luonnistuneen tapahtuman. Kohderyhmän määritelyään on helppo tarkistaa, ettei samalle segmentille ole päällekkäisiä tapahtumia. Kun yleisötutkimuksissa on profiloitu kulttuurin kuluttajia, on huomattu, ettei ikä korreloi henkilön kulttuurinkuluttamisorientaatioon (Halonen 2011, 65). Yleisön tavoittaminen on haaste kaikille tapahtumille. Ekologisuuden tavoittelua ei voida nähdä vain tietylle kohderyhmälle suunnattujen tapahtumien tavoitteena, vaan ympäristötyön kehittäminen kuuluu kaikkiin tapahtumiin.

Suunniteltaessa uutta tapahtumaa, myös tapahtumapaikan valinnalla on merkitystä tapahtuman ympäristövaikutuksiin. Huomioitavaa on esimerkiksi paikan saavutettavuus julkisella liikenteellä sekä tapahtumapaikan ympäristössä tarjottavat oheispalvelut, kuten majoitus.

Tapahtuman järjestäjä on vastuussa tapahtuman turvallisuudesta. Erillinen turvallisuussuunnitelma osana tapahtumasuunnitelmaa huomioi kaikki turvallisuuteen liittyvät seikat: lait ja säädökset, yleisön määrän ja rakenteen sekä tapahtuman luonteen, ajan ja paikan. Tapahtuman turvallisuutta määrittää useat lait. Tapahtuman järjestämistä säätelee kokoontumislaki ja laki järjestyksenvalvojista. Pelastuslaissa määrätään vaaratilanteiden ehkäisemisestä ja niihin sekä tarvittaviin pelastustoimiin varautumisesta. Pelastuslaki velvoittaa tekemään pelastussuunnitelman, joka voi olla turvallisuussuunnitelman osa. Terveysturvallisuuslaki asettaa velvoitteita elintarviketoiminnalle ja lisäksi kuluttajien oikeudet määrittelevä laki kuluttajapalveluiden turvallisuudesta liittyy olennaisesti tapahtuman järjestämiseen. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2008, 9.)

Yhteistyökumppaneita tapahtumassa ovat esimerkiksi oheistapahtumat, alihankkijat, tavarantoimittajat ja sponsorit (mts. 9). Tapahtuman ekologisuuden kehittämisessä yhteistyökumppanit ovat merkittävässä roolissa. Yhteistyösopimuksessa voidaan esi-

merkiksi velvoittaa ruokamyymälät käyttämään biohajoavia astioita tai valita sellainen energiayhtiö, jolta voidaan ostaa uusiutuvilla luonnonvaroilla tuotettua energiaa, kuten tuulivoimaa.

Tapahtuman budjettisuunnitelma perustuu realistisiin rahoituslähteisiin. Tapahtuman suunnitteluvaiheessa laadittava budjettikehys on mahdollisimman tarkka ja realistinen tulo- ja menoarvio (Etelä-Pohjanmaan liitto 2008, 10). Tapahtuman tulot syntyvät esimerkiksi yhteistyösopimuksista ja muista mainostuloista, avustuksista, pääsylippituloista ja ravintolamyynistä. Menoja koituu esimerkiksi palkoista ja palkkioista, markkinointi- ja mainoskuluista, esiintymispalkkioista, tilavuokrista, lupamaksuista ja vakuutuksista (Iiskola-Kesonen 2004, 77).

Tiedottaminen ja markkinoinnin merkitystä tapahtumatuotannossa ei voida liikaa korostaa. Jos tiedottamisessa on puutteita, eivät tapahtumaorganisaation työntekijät tiedä, mitä heidän milloinkin pitäisi tehdä ja resurssit menevät tehottomuudessa hukkaan. Pahimmassa tapauksessa tiedottamisen laiminlyönti ilmenee asiakkaiden puuttumisena tapahtumasta. Tapahtuman markkinointiin kuuluu asiakkaan näkökulmasta tehty tuotteistustyö, jonka avulla syntyy kokonaiskuvaus tapahtumasta ja ne viestit, joita tapahtumalla halutaan välittää kohderyhmälle. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2008, 10.) Tiedottaminen ja markkinointi ovat yksi niistä osa-alueista, joilla voidaan vaikuttaa tapahtumien ekologisuuteen.

Tapahtuman toteutus noudattaa tehtyä tapahtumasuunnitelmaa. Projektipäällikön tai muun vastuutahoksi määrätyn henkilön pitää olla koko ajan valmiudessa korjaamaan ja paikkaamaan suunnitelmassa toteutusvaiheessa mahdollisesti ilmeneviä virheitä ja puutteita. Tapahtuman toteutuksen aikana sen ekologisuuteen ei juurikaan voida vaikuttaa, vaan ympäristön hyväksi tehtävä työ määritellään suunnitteluvaiheessa ja sen onnistumista ja vaikutuksia arvioidaan tapahtuman päätösosassa.

Tapahtuman päättäminen on tärkeä osa tapahtumatuotantoa. Tapahtuma ei ole ohi, kun viimeinen encore on soitettu ja yleisö sekä esiintyjät lähteneet kotimatalle. Tapahtuman päätökseen pitää varata riittävästi resursseja: aikaa ja voimia. Purku- ja siivoustyöt on tehtävä huolellisesti, jokaisesta tapahtumakaupungista löytyy sekin kulttuurinystävä, joka tapahtuman jälkeen kulkee suurenuslasin kanssa tapahtumapaikalla etsien jälkiä tapahtumasta. Alueen siisteys tapahtuman jälkeen vaikuttaa osaltaan

tapahtuman brändiin ja imagoon. Tapahtuman päättämiseen kuuluu palautteen kerääminen tapahtumaan osallistuneilta. Saadusta palautteesta tehdään yhteenveto, joka dokumentoidaan, analysoidaan ja jalostetaan kehitysehdotuksiksi. Analyysissä palautetta verrataan tapahtumalle asetettuun tavoitteeseen. Tapahtuman jälkitöihin kuuluu myös kaikkien tapahtuman tekemiseen osallistuneiden kiittäminen. Henkilökuntaa, yhteistyökumppaneita, esiintyjä ja asiakkaita muistetaan erilaisin tavoin: kotisivuilla julkaistavalla tiedotteella, karonkalla, pienellä lahjalla tms.

Yhteenveto koko tapahtumasta tehdään kirjallisena. Yhteenvedodokumentti kertoo, mikä tapahtumassa sujui suunnitellusti ja missä on vielä kehittämisen varaa. Dokumenttiin liitettävä vertailu suunnitellusta ja toteutuneesta budjetista toimii budjettipohjana muissakin tapahtumissa. Tapahtuman hyödyt tiivistävä yhteenveto on myös käypä markkinointiväline.

4.1 TAPAHTUMIEN YMPÄRISTÖTYÖN TILA

Ympäristön huomioiminen tapahtumien järjestämisen yhteydessä on noussut voimakkaasti esille viime vuosina. Ympäristöasioihin suhtaudutaan positiivisesti, mutta tapahtumajärjestäjillä ei ole riittävästi resursseja: tietoa, taitoa, aikaa tai rahaa niiden käytäntöönpanoon. Ei riitä, että roskat saadaan roskikseen, vaan koko ketju, aina hankintakriteereistä elinkaaren loppuun asti, on huomioitava. Myös vaihtoehtoiset toimintamallit, kuten Maulan (2010, 48) mainitsevat kuljetusten yhdistäminen ja hankintakriteerit sekä liikenne, kuten matkustaminen tapahtumapaikalle ja artistikuljetukset sekä energiankäyttö täytyy huomioida ekologisesta näkökulmasta.

Jones (2010) on jaotellut tapahtumien ympäristökuormituksen ja käytännön kehittämiseksi otsikoilla markkinointi ja viestintä, energia ja päästöt, kuljetukset, vesi sekä jäte. Kaikilla osa-alueilla on useita toimijoita, kuten tapahtumaorganisaatio, yhteistyökumppanit, kuten sponsorit ja alihankkijat, asiakkaat sekä esiintyjät. Ympäristötyötä tehdään tapahtumatuotannon kaikissa vaiheissa alkaen ideoinnista ja suunnittelusta aina tapahtuman päättämiseen saakka. Tapahtumien ympäristövaikutukset syntyvät sekä uusiutumattomien että uusiutuvien luonnon- ja synteettistenvarojen kulutuksesta sekä päästöistä.

Jotta tapahtumanjärjestäjät ottaisivat ympäristöajattelun selkeäksi osaksi tapahtumaa, tarvitaan koulutusta ja konkreettisia neuvoja. Tietoa on olemassa paljon, se vain pitää

kasata samaan tietolähteeseen sellaiseen muotoon, joka puhuttelee tapahtumajärjestäjiä. Leinonen (2009, 39) kertoo, että kiinnostusta suurten ulkoilmafestivaalien yhteiseen ympäristötyön vuosittaiseen kehittämismalliin on. Maula (2010) ja Koskinen (2011) ovat päätyneet tutkimuksissaan samaan. Koska monenlaisia ympäristö- ja laatu-kriteerejä ja -ohjelmia on saatavilla myös tapahtumille, kertoo tämä mielestäni siitä, että jo olemassa olevista ympäristötyön kehittämissuunnitelmista ja -ohjeista puuttuu jostain sellaista, mikä yhdistäisi suomalaisia tapahtumia ja tekisi niiden ympäristötyöstä entistä näkyvämpää.

Koskinen (2011) kartoittaa kestävä kehityksen huomioimista suurissa suomalaisissa festivaaliorganisaatioissa. Yksi ekologisesti kestävä tapahtumatuotannon osa-alue on energiatuotanto. Tapahtumia kannustetaan vaihtamaan uusiutuvaan energiaan ja näin on tehtykin esimerkiksi Seinäjoen Provinssirockissa, jonka sähkö tuotetaan vesivoimalla (Provinssirock 2011). Käytännön merkitys jää kuitenkin olemattomaksi, kun suuri osa festivaalien tarvitsemasta sähköstä tuotetaan aggregaateilla. Aggregaattiin pitäisi löytää ympäristöystävällistä polttoainetta, mikä on haastavaa. Esimerkiksi nykyiset biopolttoaineet aiheuttavat massiivisia kasvihuonekaasupäästöjä, kun niiden tuotantoa varten raivataan uutta viljelyalaa (Union of Concerned Scientists 2011). Esimerkiksi palmuöljystä tuotettu biodiesel tuhoaa sademetsiä, aiheuttaa sosiaalisia ongelmia, loukkaa ihmisoikeuksia ja pahentaa ilmastonmuutosta (Greenpeace 2010). Tämä on yksi esimerkki siitä, miten monisyisen haasteen edessä tapahtumastaan ekologista mielivät järjestäjät ovat.

4.2 TAPAHTUMIEN OLEMASSA OLEVAT YMPÄRISTÖVERKOSTOT

Laki velvoittaa meitä kaikkia, myös tapahtumajärjestäjiä, huolehtimaan ympäristöstä. Ympäristönsuojelulain täytäntöönpano edellyttää mittauksia, testauksia, selvityksiä ja tutkimuksia, jotka on tehtävä pätevästi, luotettavasti ja tarkoituksenmukaisin menetelmin (Ympäristönsuojelulaki 1. luku 108§). Laki ja sen soveltaminen perustuu aina vakiintuneisiin käytäntöihin eikä sen tehtävä ole määrätä ympäristötyön kehittämisen konkreettisista toimenpiteistä. Tässä luvussa kerron, millaisia ympäristöverkostoja tapahtumilla jo on. Lisäksi selvitän lyhyesti, mikä on ympäristöjärjestelmä ja mitä hyötyä ympäristöjärjestelmästä on organisaatiolle.

Yrityksen merkittävimmät ympäristönäkökohdat ja ympäristöpolitiikka luovat perustan ympäristöpäämäärille ja -tavoitteille. Ympäristöpäämäärä voi olla esimerkiksi tapahtumarikkaan tulevaisuuden turvaaminen tuleville sukupolville, mikä on mahdollista vain huomioimalla kestävä kehitys tapahtumatuotannossa. Organisaation ympäristöpäämääristä johdetaan ympäristötavoite, joka voi olla esimerkiksi jätemäärän vähentäminen. Tavoitteella on hyvä olla määrä ja aikataulu. Esimerkiksi tavoitteessa määritellään, kuinka monta prosenttia jätteestä lajitellaan hyötykäyttöön tiettyyn ajankohtaan mennessä. Ympäristöohjelma on tämän ympäristötavoitteen toteuttamissuunnitelma. Tavoitteen saavuttamiseksi laaditaan ympäristösuunnitelma, jossa määritetään vastuuhenkilöt, keinot ja aikataulu. Jos tavoitteena on jätteiden lajittelun tehostaminen, voidaan keinoksi määrittää ruokamyymien sopimukseen lisättävä teksti, jossa sovietaan biohajoavien astioiden ja aterimien käytöstä ja määrätään sanktiosta sopimuksen rikkojalle. Toimenpiteen suorittamisen ajoitus suunnitellaan ja myös sen valmistuminen kirjataan ylös. Ympäristöohjelma varmistaa organisaation ympäristötavoitteiden ja sitä kautta -päämäärien toteutumisen käytännön toimenpiteiden avulla. (Pesonen ym. 2005, 50 - 52.)

Kansainvälisiä ympäristöverkostoja festivaaleille ja tapahtumille on olemassa. Suurilla suomalaisilla ulkoilmafestivaaleilla on omat verkostonsa, kuten Suomen rockfestivaalien liitto Surf ry. Surf ry on linjannut tapahtumien ympäristötyössä kehittymistä mm. suosittamalla siirtymistä biohajoaviin astioihin ja ruokailuvälineisiin festivaalin ruokamyynnissä (Maula 2010, 35). Festivaaliorganisaatioissa hyviä käytäntöjä vaihdetaanekin ahkerasti.

Suomalaisista tapahtumista The European Festival Assosiation YOUROPE:n Green 'n' Clean -ohjeistuksessa ovat mukana Ilosaarirock, Provinssirock ja Ruisrock (Leinonen 2009, 9). Maulan (2010, 31 - 32) mukaan kaikki kolme Green 'n' Clean -sertifikaatin saanutta suomalaista tapahtumaa olivat ympäristön hyväksi tehtävässä työssä jo valmiiksi vaaditulla tasolla. Ideana on kuitenkin, että kyseisen ympäristömerkin saaneet festivaalit tekevät kehityssuunnitelman. Ohjelman jäsenillä on käytössään verkossa seurantatyökalu, joka ohjaa ”vihreämmän” tapahtuman tekemisessä. Yhdistys jakaa myös tunnustusta ympäristöystävällisille tapahtumille Green 'n' Clean Award -palkinnon muodossa. YOUROPE:n jäsenkriteerit sulkevat yhdistyksen ja sitä kautta Green 'n' Clean -ohjeistuksen ulkopuolelle kaikki alle kolmen tuhannen päiväkävijän tapahtumat ja sellaiset tapahtumat, joissa ei ole elävää musiikkia. Peruskritee-

rien lisäksi YOUROPE:n jäseneksi hyväksyttävän pitää saada kuusi pistettä seuraavan pisteetyksen mukaan: 1. Sisätapahtuma: yksi piste, ulkoilmatapahtuma: kolme pistettä, 2. (Musiikki)festivaalipäiviä: yksi piste/päivä, enintään kolme pistettä, 3. Esiintymislavojen lukumäärä: 1piste/lava, enintään kolme pistettä ja 4. Ei leirintäaluetta: nolla pistettä, leirintäalue kolme pistettä. (Yourope 2010.)

Tapahtumasta aiheutuneista päästöistä voidaan maksaa kompensatiomaksua, jonka suuruus lasketaan esim. WWF:n Ilmastolaskurilla. Kun partiolaisten piirileiritapahtuma toteutettiin hiilineutraalisti vuonna 2008, sen kompensatiomaksulla osallistuttiin biomassavoimaloiden rakentamiseen Intiassa. (Talja ym. 2010, 20.) Ainoana ympäristön hyväksi tehtävänä toimenpiteenä päästökompensatio voidaan kokea ”viherpesuksi”. Viherpesussa asetetaan ns. vihreiden arvojen eli ekologisuuden edistämisen taakse ilman todellisia tai ilman esitetyn laajuisia todellisia, konkreettisia toteutuksia. Kompensoinnit yleensä suunnataan halvemman hintatason maihin, kuten vaikka aurinkovoimalan rakentamiseen Kiinassa eikä esimerkiksi kotimaisen tuulivoiman tukemiseen. ”Halpatuotannolla” saadaan investoinnilla ostettua enemmän kompensatiota kuin mitä rahasumman kohdentamisella esimerkiksi suomalaisen ympäristöprojektiin saisi. (Jones 2010, 38 - 39.)

Håll Sverige Rent -säätiön Miljödiplomering-ohjelma tukee, palkitsee ja tekee näkyväksi ympäristö- ja ilmastovaikutuksiaan vähentäviä tapahtumia. Miljödiplomeringiin osallistuva tapahtuma saa säätiöltä oikeudet käyttää markkinointimateriaalia, kun osallistumisen edellytykset täyttyvät. Ohjelma tarjoaa seuranta- ja arviointimallin tapahtuman ympäristötyön kehittämiseen. Miljödiplomering on maksullinen ohjelma, jonka kustannukset muodostuvat sen mukaan, minkä kokoinen tapahtuma on ja mitä palveluita tapahtumajärjestäjä haluaa. (Stiftelsen Håll Sverige Rent 2009.)

On myös tapahtumia, joiden teema ja lähtökohta on ympäristötietoisuudessa. Earth Day on päivä, jota vietetään maaliskuun viimeisenä sunnuntaina. Sitä edeltää Earth Hour -päivä, johon osallistuvat sammuttavat valaistuksen tunnin ajaksi. Päivän tarkoituksena on viestittää puhtaan ympäristön, eläinten oikeuksien ja alhaisten päästöjen puolesta. Tampereen Tulevaisuuskylä -tapahtuma jakaa tietoa ilmastonmuutoksesta ja kestävästä elämäntavasta. Helsingin Kaapelitehtaalla vuosittain järjestettävä Kierrätystehdas esittelee ekologista muotia ja elämäntapaa, Arabianranta-Toukola-Vanhakaupunki -kaupunginosayhdistys järjestää Ison kierrätystapahtuman Arabian-

rannassa ja Savexpo tuotteistaa vastuullisesta kuluttamisesta ja energiatehokkuudesta koulutuspäiviä, jotka kulkevat nimellä Savexpo Ekopäivät. Vaikka tapahtuman lähtökohdat ovat ympäristötietoisuudessa, ei se takaa, että nämä tapahtumat itsessään olisi tuotettu ekologisesti. Niin kauan kuin minkäänlaista koulutusta, valvontaa tai yhteisiä kriteerejä ei ole, tapahtuman ekologisuuden toteutus ja todentaminen ovat järjestäjän tietämyksen ja kertoman varassa.

International Organization for Standardization eli ISO kehittää useille eri aloille kansainvälisiä standardeja. Organisaation ympäristöasioiden hoitamiseen standardoimisjärjestö tarjoaa ISO 14000 -sarjan. Sarjaan sisältyy kaksi ympäristöjärjestelmästandardia, jotka antavat ohjeet ja asettavat vaatimukset yrityksen ympäristöasioiden hallintajärjestelmän rakentamiselle ja ylläpidolle. ISO 14001 ohjeistaa ympäristöjärjestelmän rakentamista viidessä osiossa: ympäristöpolitiikka, suunnittelu, järjestelmän toteuttaminen, arviointi ja johdon katselmus. Standardi ei aseta vaatimuksia ympäristönsuojelun tasolle, kunhan se vastaa lainsäädännön asettamaa vaatimustasoa. ISO 14004 -standardi antaa yleisohjeita ympäristöjärjestelmän periaatteista ja tukimenetelmistä. (Pesonen ym., 15 - 17.)

Euroopan yhteisön ympäristöasioiden hallinta ja auditointijärjestelmä EMAS perustuu EU:n EMAS-asetukseen ja Suomen EMAS-lakiin. EMAS on EU:n jäsenmaiden yritysten ympäristöasioiden hoitoa parantava hallintajärjestelmä, joka toteutetaan ISO 14001 -standardin mukaisesti. Erona ISO 14001 -standardin vaatimuksiin EMAS:ssa on julkisen ympäristöselonteon laatiminen. Suomen Ympäristökeskus rekisteröi EMAS-asetuksen mukaisen ympäristöjärjestelmän rakentaneet yritykset. (Pesonen ym., 1718.)

Hallitakseen toimintansa ympäristövaikutuksia, organisaatio voi luoda ympäristöjärjestelmän. Ympäristöjärjestelmän keskeisinä tavoitteina on jatkuva parantaminen ja sen mukana ympäristönsuojelun tason nousu. Muita hyötyjä oikein rakennetusta ympäristöjärjestelmästä voivat olla taloudellinen hyöty, kilpailukyvyn parantaminen, toimintavarmuuden lisääntyminen sekä työilmapiirin ja työssä viihtymisen paraneminen. Taloudellinen hyöty voi tulla esimerkiksi siitä, että ympäristöhaittoihin varaudutaan ennalta ottamalla huomioon tapahtuman rakentamisessa käytettävien materiaalien uudelleenkäyttömahdollisuudet. Kustannussäästöjä syntyy toiminnan tehostuessa.

Esimerkiksi käytettäessä kierrätysmateriaalia alueen dekoraatioissa säästetään raaka-ainekustannuksissa, lajittelun tehostaminen taas näkyy alentuneina jätemaksuina.

5 TAPAHTUMIEN YMPÄRISTÖJÄRJESTELMÄN PERUSTA

Uuden ympäristöjärjestelmän suunnittelu on mielestäni nähtävä tutkimuksellisenä kehittämistoimintana. Suunniteltavan ympäristöjärjestelmän on perustuttava kehittämistiedolle, pelkkä arkitieto ei riitä. Prosessissa etsittävä uusi tieto syntyy siellä, missä toiminta tapahtuu. Kehittämistoiminnalla tavoitellaan parempaa tai tehokkaampaa toimintatapaa tai -rakennetta kuin mikä tähän asti on ollut. (Toikko & Rantanen 2009, 42.)

Prosessinäkökulmasta tietty ennakoimattomuus on tyypillistä uutta luoville, innovatiivisille kehittämistoimintamuodoille. Työskenneltäessä monimutkaisten sosiaalisten verkostojen kanssa, ei toimintaa aina voi suunnitella etukäteen. Toikko ja Rantanen (2009, 10) näkevät kehittämisen prosessina, jonka kulkua joudutaan korjaamaan ja suuntaamaan uudelleen.

Useiden eri intressejä edustavien toimijoiden sitoutumisesta ja aktiivisesta osallistumisesta rakentuu kehittämistoiminta. Aito ja tasavertainen osallistuminen syntyy erilaisen näkemysten hyväksymisestä. Kehittäjä ei ole vain ulkopuolinen asiantuntija. Vapautuminen itsestään selvinä pidetyistä ajatusmalleista ja ideologioista on kehittämisen päämäärä, osallistava kehittäminen pyrkii muutokseen. Kehittämistoiminnassa osallistaminen tarkoittaa paitsi kehittäjien osallistumista konkreettiseen toimintaan, myös käytännön toimijoiden osallistumista kehittämiseen. Kehittämistoiminnan keskiössä on dialogi prosessiin osallistuvien kehittäjien ja toimijoiden välillä. (Toikko & Rantanen 2009, 11.)

Tutkimus ja kehittäminen sulautuvat yhteen. Arviointitiedon tuottamisessa kehittämistoimien onnistumisesta ja vaikutuksista voidaan hyödyntää tutkimusta. Kehittämisen tuloksen muotoutuessa hyväksi käytännöksi voi sen siirtää uuteen toimintaympäristöön. Toikon ja Rantasen (2009, 11) mukaan tutkimukselliset asetelmat ja tutkiva työote tuottavat lisäarvoa kehittämistoiminnalle.

Osallistaminen luo pohjan kehittämistoimintaan sitoutumiselle. Tapahtumien ympäristön hyväksi tehtävää työtä säädellään laein eli organisaatio on sitoutettu ekologisuuteen tietyin osin. Sitouttaminen ei kuitenkaan edellytä sitoutumista. Koskinen (2011, 38) katsoo, että organisaation työntekijöiden henkilökohtaiset tavoitteet ohjaavat sitoutumista ekologisuuteen enemmän kuin valtiotasolta sanellut velvoitteet eli sitouttaminen. On hyvä, että organisaatiosta löytyy jo valmiiksi kehittämistoiminnasta innostuneita ja ekologisuuteen motivoituneita henkilöitä. Tämä ei kuitenkaan saisi olla ratkaiseva tekijä tapahtuman kehittämisessä mahdollisimman ekologisesti, vaan kehittämistoiminnan pitäisi olla sellaista, että organisaatio on mahdollista saada prosessiin mukaan ilman voimakkaita henkilökohtaisia etukäteisintressejä.

Tapahtumien ekologisuuden lisäämistä organisaatiossa ympäristöjärjestelmän avulla voidaan tarkastella aiemmin luvussa 4 esitellyn SWOT-analyysin avulla (kuvio 1).

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -tapahtumien asema markkinoilla on vakiintunut, ekologisuudella tavoitellaan lisäarvoa -ympäristöjärjestelmä on tehty yhdessä organisaation kanssa ja sen toteuttamista tukee ammattitaitoinen suunnittelu-, toteutus- ja seurantavastuu ei ole yksin organisaatiolla/organisaation ympäristövastaavalla 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -henkilöresurssit organisaatiossa ja henkilöstön sitoutuneisuus -tuntematon ja uudenlainen imagotavoite
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - kestävä kehityksen periaatteita noudattava brändi, imago ja maine houkuttelevat asiakkaita ja yhteistyökumppaneita -mahdollisuus muotoutua toimijoiden (asiakkaat, yhteistyökumppanit) toiveiden mukaan suunnittelemalla ympäristöjärjestelmä yhdessä -tapahtumatuotannon verkosto vahvistuu ja hyvien käytäntöjen levittäminen lisääntyy -tulevat sukupolvet voivat myös järjestää tapahtumia, kun niiden järjestäminen saadaan kestäväälle pohjalle 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> -yhteistyökumppaneilta ei saa tarvittavia palveluita (esim. ”vihreä”sähkö, biojätteenkeräys jne.) -ennakkoluulot -maailmanloppu tulee ennen kuin tartutaan toimeen

KUVIO 1. SWOT-analyysi tapahtumien ekologisuuden lisäämisestä ympäristöjärjestelmän avulla

Tehtäessä kartoitusta organisaation ympäristötyön nykytilasta ympäristöjärjestelmän pohjaksi, kannattaa SWOT-analyysin avulla selvittää, mitä mahdollisuuksia ja uhkia ympäristöjärjestelmän käyttöön otolla on omassa organisaatiossa. Analyysillä kartoite-

taan myös ne vahvuudet ja heikkoudet, mitkä organisaatiolla on suhteessa ympäristöjärjestelmään. Yllä olevassa kuviossa on esitetty niitä yleisiä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia, mitä ympäristöjärjestelmän käyttöön ottaminen ekologisuuden lisäämiseksi tapahtumaorganisaatiossa saattaa olla. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta tapahtumien ympäristöjärjestelmän luomisen metodina takaa luotettavan tiedon tuottamisen, mahdollistaa toimivan ympäristöjärjestelmän luomisen organisaatioon ja auttaa henkilöstöä sitoutumaan toimintaan ympäristötavoitteen saavuttamiseksi.

5.1 MOTIVAATIO

Kysymällä, miksi ihminen asettaa tietynlaisia tavoitteita, saadaan vastaus siihen, mitä on motivaatio (Salmela-Aro & Nurmi 2002, 29). Miksi ihminen toimii tietyllä tavalla eikä päinvastaisella, miksi ajattelee juuri noin eikä näin, ovat kysymyksiä, joita motivaatiopsykologia pyrkii selittämään (mts. 10). Tapahtumien ekologisuuden lisäämisessä on olennaista kysyä, miten eri toimijat saadaan toimimaan ympäristön hyväksi, miten yksilön motivaatiota synnytetään tai lisätään.

Salmela-Aro ja Nurmi (2002) kertovat modernin motivaatiopsykologian jakavan motivaation tunne- ja tietoperäiseksi motivaatioksi. Tietoperäisen motivaation tavoitteet tulevat usein ympäristön odotuksista. Tunneperäinen motivaatio on tiedostamatonta, usein huomaamatontakin. Tunneperäistä motivaatiota ilmaistaan esimerkiksi kertomalla, että eettisyys ruokaostoksilla on itselle tärkeää. Tietoperäinen motivaatio ilmenee esimerkiksi siten, että ollessaan ostoksilla muistaa, että organisaation toimintasuunnitelmaan on kirjattu eettisyyden huomioiminen tarjoiluja järjestettäessä. Tunneperäisen ja tietoperäisen motivaation samansuuntaisuus edistää tavoitteen saavuttamista ja lisää tyytyväisyyden tunnetta. Joskus tunne- ja tietoperäinen motivaatio ovat ihan vastakkaisia ja silloin puhutaan ”tekemisen pakosta” ja suorittamisesta ilman aitoa kiinnostusta.

Motivaatio on alkuperänsä perusteella jaettavissa sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Sisäinen ja ulkoinen motivaatio voivat molemmat olla joko tietoperäisiä tai tunneperäisiä. Sisäisen motivaatio on lähtöisin itse yksilöstä eli se on omaehtoista toimintaa, jonka liikuttamana voi toteuttaa itseään niin kuin haluaa. Sisäisellä motivaatiolla tehty toiminta palkitsee itsessään. Ulkoinen motivaatio vaikuttaa toimintaan olosuhteiden ja virikkeiden muodossa. Ulkoinen motivaatio sisältää usein muiden kuin omien tarpei-

den tyydyttämistä. Ulkoista motivaatiota voi olla esimerkiksi ryhmäpaine ja se voi myös sisältää toiveen palkkiosta. (Mts. 40 - 49.)

Ympäristöpoliittinen toiminta ja -päätöksenteko jakautuu kolmelle taholle: julkinen valta, markkinat ja kansalaisyhteiskunta. Näiden kenttien rajat ovat liukuvia, sillä yksilö voi toimia eri alueella työssään kuin vapaa-ajalla. Esimerkiksi kunnan kulttuurijohtaja on virassaan julkisenvallan käyttäjä, käydessään vapaa-ajallaan konsertissa, hän on kuluttaja markkinakentällä ja toimiessaan aktiivisesti paikallisessa eläinsuojeluyhdistyksessä, edustaa hän kansalaisyhteiskuntaa. Julkinen valta on kansainvälisen ja kansallisen ympäristöpolitiikan päätoimija. Markkinoilla toimivat tuottajat ja kuluttajat. Yritykset tuotteiden ja palveluiden tuottajina hyötyvät ympäristötyöstä saamalla säästöjä materiaali- ja energiatehokkuudella sekä ansaitsemalla paremman maineen. Kansalaisyhteiskunta pohjaa yksilöiden vapaaehtoisuuteen eikä noudata hallinnon tai markkinoiden periaatteita tai sääntöjä. (Niemelä ym. 2001, 402.) Tapahtumatuotannossa perinteiset tapahtumat tehdään markkinoiden kentällä. Tapahtumatuotannossa on viitteitä kansalaisyhteiskunnan noususta. Esimerkiksi kolmen kuukauden välein järjestetään Ravintolapäivä, joka on saanut tuhannet suomalaiset perustamaan oman ravintolan yhdeksi päiväksi edistääkseen ravintola- ja ruokakulttuuria ja halutessaan toimia oma- ja vapaaehtoisesti, mutta kuitenkin yhteisön tuella. (Ravintolapäivä 2011.)

Motivaatiotekijöiden ymmärtäminen on tärkeää. Kun ymmärtää, mikä yksilöä liikuttaa, mikä ihmisen saa toimimaan, saadaan tapahtumaorganisaation ympäristötyöhön motivoituneita tekijöitä. Työtä ei voida jatkuvasti tehdä sisäisesti äärimmäisen motivoituneessa flow-tilassa, mutta motivaatio on kaiken oppimisen ehto. Ainoastaan ulkoisesti motivoitunut henkilö ei pysty luomaan uutta vaan hänen oppimisensa on suorituskeskeistä ulkopuolelta tulevien odotusten täyttämistä. Motivaation ymmärtäminen tuo tärkeää näkemystä tuotteiden ja palveluiden sekä yrityksen brändin kehittämiseen. Eettisyys on trendi, joka on tullut osaksi yritysmaailman imagojen ja brändien luomista. Eettisesti kestävä tuotantotavan ja brändin arvellaan nousevan tulevaisuuden vahvoiksi kilpailutekijöiksi. (Koivunen & Marsio 2006, 131.) Vallon ja Häyrisen (20, 34 - 36) määritelmän mukaan brändi on tuotteesta tai palvelusta tuotemerkin perusteella kuluttajan omasta kokemuksesta syntynyt mielikuva. Kortesus (2011, 8 - 9) tiivistää brändin olevan tietyn ryhmän omakohtainen kokemus tuotteesta, palvelusta tai henkilöbrändin kyseessä ollessa, ihmisestä itsestään. Markkinointiviestinnällä rakennetaan

brändiä (Vallo & Häyrinen, 34 - 36.) Imago on organisaatiosta, tuotteesta tai palvelusta mielikuvien ja uskomusten perusteella muodostunut käsitys (mts. 34 - 36). Korteso (2011, 8 - 9) katsoo imagon olevan ulkopuolisten brändistä muodostama kuva. Markkinointiviestinnällä vaikutetaan myös imagoon (Vallo & Häyrinen, 34 - 36). Maine on kokemuksiin ja mielikuviin perustuva sidosryhmien tekemä arvio organisaatiosta. Maine rakentuu aidosta, konkreettisesta toiminnasta eikä sitä voida tehdä mainonnalla (mts. 34 - 36).

5.2 PALKITSEMINEN

Opittujen tapojen muuttaminen ei ole helppoa. Miksi vaivautuisi tekemään jotain uutta, ylimääräistä, jos ei siihen ole lain velvoitusta tai jos ei siitä suoraan makseta? On sisäisiä ja ulkoisia syitä, jotka estävät yksilöä tekemästä ympäristötekoja. Sisäisiä syitä on esimerkiksi joko riittävä tai puutteellinen tieto, ulkoisia syitä mm. teknologia ja yhteiskunnallis-taloudelliset tekijät (Palomäki 2011, 5). Palomäki (mts. 5) kertoo ihmisen jatkavan tiettyä käytöstä, vaikka se vahingoittaisi muita, niin kauan kuin se hyödyttää häntä itseään. Esimerkiksi ilmastonmuutoksen kärsijöinä ovat kehitysmaat, jotka ovat sen etenemiseen syyttömiä. Vaikka me länsimaalaiset tiedämme tämän, toiselle aiheutettu kärsimys ei riitä muuttamaan käytöstämme, sillä haluamme säilyttää nykyisen elintasomme. Jotta käytös muuttuisi, tarvitaan sekä muutos käyttäytymiseen että asennemuutos. Pelkkä asennemuutos ei välttämättä vielä muuta käytöstä. Voin esimerkiksi haluta vähentää ilmastonmuutoksen vaikutuksia kehitysmaissa, mutta koska en tiedä, miten voin sen konkreettisesti tehdä, teko jää aikeen tasolle.

Toisille palkkioksi tehdystä ympäristötyöstä riittää kestävämpi tulevaisuus, joka sillä saavutetaan, toiset kaipaavat konkreettista palkkiota tekemästään työstä. Pelkkä rahallinen korvaus ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan myös palautetta, jotta tavoitteena oleva muutos voidaan saavuttaa (Palomäki 2011, 6). Palkitsemisessa keskeistä on oikeudenmukaisuus eli se, että kaikilla toimijoilla on mahdollisuus samaan palkkioon samoilla suhteutetuilla kriteereillä. Yhteinen ympäristöjärjestelmä suomalaisille tapahtumille tukisi samanarvoisuuden toteutumista, kun tieto ja materiaali olisivat kaikkien halukkaiden saatavilla tapahtuman koosta, varallisuudesta tai järjestäjän kielitaidosta riippumatta.

Tapahtumissa toimijoina ovat paitsi järjestävä taho, myös asiakkaat. Leinosen (2009, 38) tekemään kyselyyn vastanneet festivaalijärjestäjät arvelevat, että yleisö haluaa festivaaleilla olla vapaalla myös arkisista velvollisuuksista, kuten kierrättämisestä. Tämä tukee Palomäen (2011, 5) ajatusta, jonka mukaan mahdolliset esteet käytöksen muuttamiseksi toivottuun suuntaan on tehtävä mahdollisimman pieniksi. Tapahtumajärjestäjät hyötyvät asteittaisesta ympäristötyön kehittämisestä aineettomasti eli esimerkiksi saamalla hyvän omantunnon ympäristötyöstään. Aineellinen hyöty näkyy euroina, kun ns. vihreitä arvoja voidaan tuoda mukaan markkinointiin. Tapahtuma hyötyy taloudellisesti myös esimerkiksi voidessaan järjeistää kuljetuksia tai minimoida jätteensyntyä ja jätehuoltokustannuksia.

Perinteisiä palkitsemistapoja tapahtumissa ovat esimerkiksi työntekijöille järjestettävä karonkka. Miten palkitsemista ympäristötyöstä voisi kehittää? Riittääkö karonkka, ympäristöohjelman lipun liehuminen salossa tai diplomi kehyksissä toimiston seinällä? Palkitsemistapojen kehittämisen voisi ottaa osaksi ympäristöjärjestelmän kehittämistä.

5.3 PORTAITTAIN ETENEVÄT KEHITTÄMISMALLIT

Portaittain etenevillä kehittämismalleilla tarkoitan tässä työssä sellaisia toiminnan tai sen osan parantamiseen tähtäviä toimenpiteitä, jotka etenevät taso tasolta, portaittain. Mallissa eri vaiheille on määritelty tarkat kriteerit, joiden täytyessä päästään eteneeseen seuraavaan vaiheeseen, seuraavalle portaalle.

Sosiaalialalla on käytössä lukuisia ohjelmia, joissa edetään askeleittain. Esimerkkejä askelmallia toteuttavista ohjelmista ovat Sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja tukeva opetusohjelma Askeleittain päiväkotii-ikäisille ja esi- ja alakoulun opetukseen, Nimetömiien alkoholistien 12 askelta toipumisopas ja Mannerheimin lastensuojeluliiton nuorille listaamat alakuloisuuden torjuntavinkit ”Kymmenen askelta onneen”. Askeleita otetaan myös liikuntaohjelmissa, kuten Kuntoliikuntaliiton Askeleet - arkiliikuntakampanjassa, onhan terveydelle tarpeen 10000 askelta päivässä. Suomenkielinen ”portaittain” kuvaa eteenpäinmenon lisäksi vertikaalista suuntaa, mikä ulottuvuus puuttuu ”askeleittain” termistä. Askeleita voi ottaa eteen-, taakse- ja sivullepäin, mutta ylös tai alas niillä ei pääse ilman portaita.

Portaat luomuun -ohjelma on hyvä esimerkki toimivasta asteittaisesta kehittämisestä. Portaat luomuun on vapaaehtoinen EkoCentrian hallinnoima ja kokonaan Maa- ja metsätalousministeriön rahoittama ohjelma, joka edistää luomutuotteiden käyttöä ammattikeittiöissä (Kottila 2011, 2). Ohjelmassa on viisi porrasta, joilla edetään sitä mukaa, kun luomulaatuisten raaka-aineiden määrä jatkuvassa käytössä lisääntyy. Ohjelma on yksinkertainen ja selkeä, sen portaat kannustavia ja niillä eteneminen myös synnyttää pientä, positiivista kilpailua toimijoiden välillä, mikä edelleen edistää ohjelmassa etenemistä.

Suurin osa kehittämisohjelmista etenee asteittain, sillä siitähän kehittämisessä juuri on kyse: kehittäminen tarkoittaa sitä, että hanke ei sisällä pelkästään asioiden toteamista, vaan myös niiden ohjaavaa arviointia sekä parannusehdotusten laatimista (Routio 2007, 159). Asteittaisuuden konkretisointi esim. portaiksi ohjelman tukimateriaalissa havainnollistaa kehitysprosessia, tekee ymmärrettäväksi sen, mistä lähdetään, miten ja millaista vauhtia edetään, mihin tämä kaikki työ lopulta johtaa ja millainen palkkio ”maalissa” odottaa.

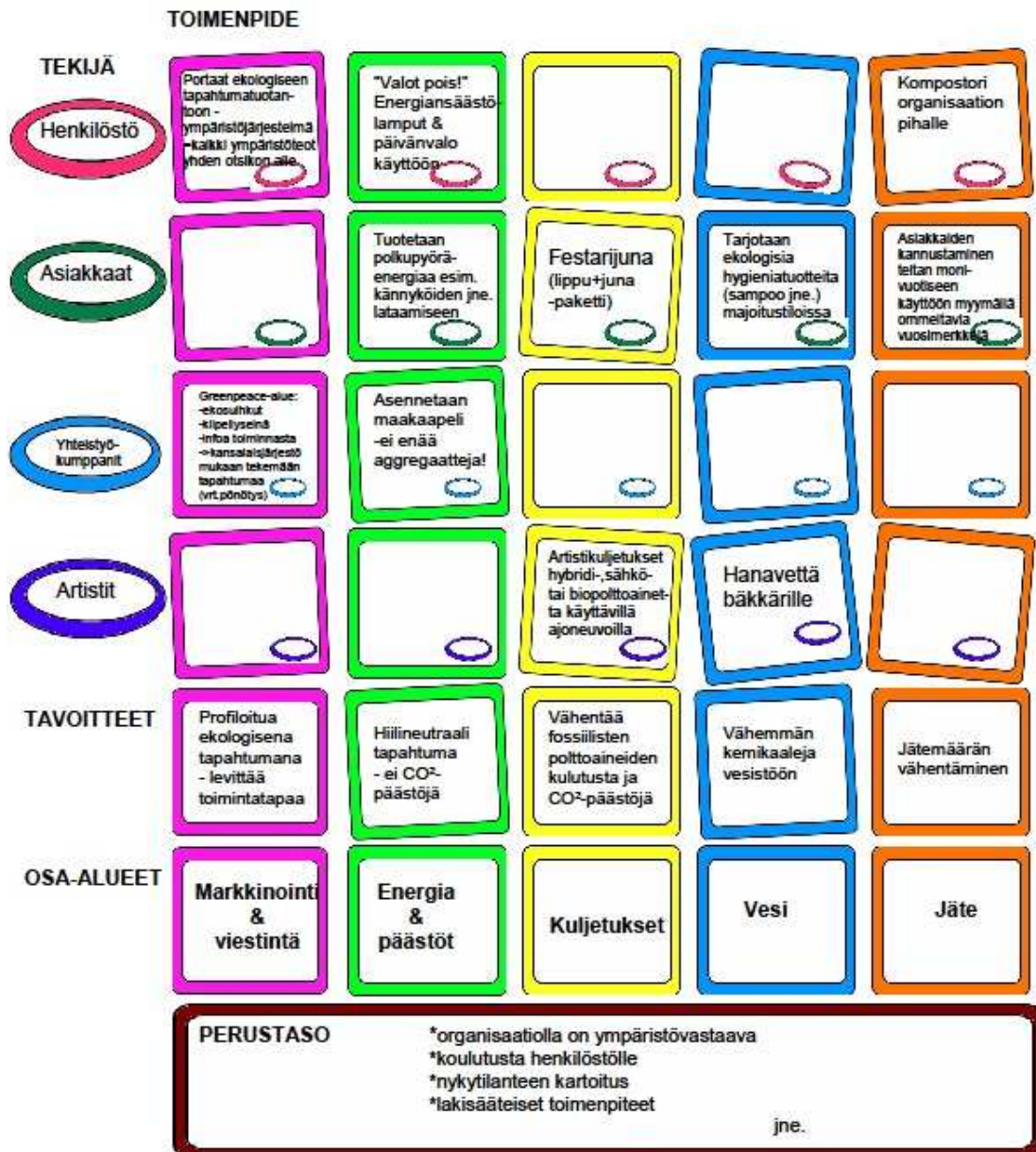
6 PORTAAT EKOLOGISEEN TAPAHTUMAAN

Ekologisuus on tärkeä osa festivaalien toimintaa. Sitoutuneisuutta ekologisuuteen ohjaa lähinnä yksittäisten työntekijöiden henkilökohtaiset intressit ja tavoitteet, minkä Koskinen (2011, 38) huomauttaa tekevän kestäväen kehityksen suunnittelusta hidasta. Suomen oloihin sovellettu ja suomalaisten tapahtumien ympäristötyötä koordinoiva taho ja tapahtumien yhteinen, vuosittain etenevä ympäristöjärjestelmä puuttuu ja sellaiselle olisi tarvetta. Vastuuntahoa ympäristöjärjestelmälle pohtii Leinonen (2009, 39) ja Maula (2010, 51) kaipaa suomenkielistä materiaalia tapahtumatuotannon kestävästä kehityksestä. Edelleen Koskinen (mts. 38) peräänkuuluttaa järjestelmällisiä työkaluja ekologisuuden edistämiseksi tapahtumatuotannossa. Alalle pitäisi saada yhtenäiset pelisäännöt ja suositukset hyödyttämään sekä ympäristöä että festivaaleja. Asenteet kestävästä kehityksestä kohtaan ovat kohdallaan, mutta luotettava tieto tapahtumien konkreettisten ekotekojen toimivuudesta sekä niiden valvonta puuttuu (Koskinen 2011, 38).

Portaat luomuun -ohjelman konkreettisuus on hyvä esikuva tapahtumien ympäristöjärjestelmää rakennettaessa. Ohjelma on täysin muokattavissa ekologisen tapahtuman tuottamiseen. Täytyy vain määritellä tapahtuman ”luomuraaka-aineet”, esimerkiksi ympäristöystävällisten kemikaalien käyttö siivouksessa, pantillisten kestoastioiden käyttäminen, julkisen liikenteen edistäminen vaikka antamalla alennusta pääsylipusta, jos paikalle saapuu junalla, uusiutuvan energian käyttöönotto, materiaalien varastoinnin suunnittelu niin, ettei joka vuosi hankita uusia tavaroita jne. Kun tapahtumatuotannon raaka-ainevalikoima on rajattu, tapahtuman järjestäjä voi aloittaa ohjelmassa etenemisen ottamalla ensimmäisenä vuonna käyttöön yhden, toisena kaksi, kolmantena neljä, neljäntenä kahdeksan ja viidentenä ”runsaasti luomuraaka-aineita eri tuoterhyhmistä” (Kottila 2011, 5).

Ympäristöjärjestelmää rakennettaessa voidaan käyttää esimerkiksi Meegan Jonesin (2010) jaottelemia tapahtuman ympäristöä kuormittavia osa-alueita: markkinointi ja viestintä, energia ja päästöt, kuljetukset, vesi sekä jäte. Muunlainen jaottelukin on mahdollinen ja esimerkiksi vesi -osa-alueen yhdistämistä osaksi energia- ja päästöt -osa-aluetta kannattaa harkita. Portaittain etenevän ympäristöjärjestelmän rakennetta selvennetään kuviossa 2.

PORTAIDEN RAKENNUSAINEEET

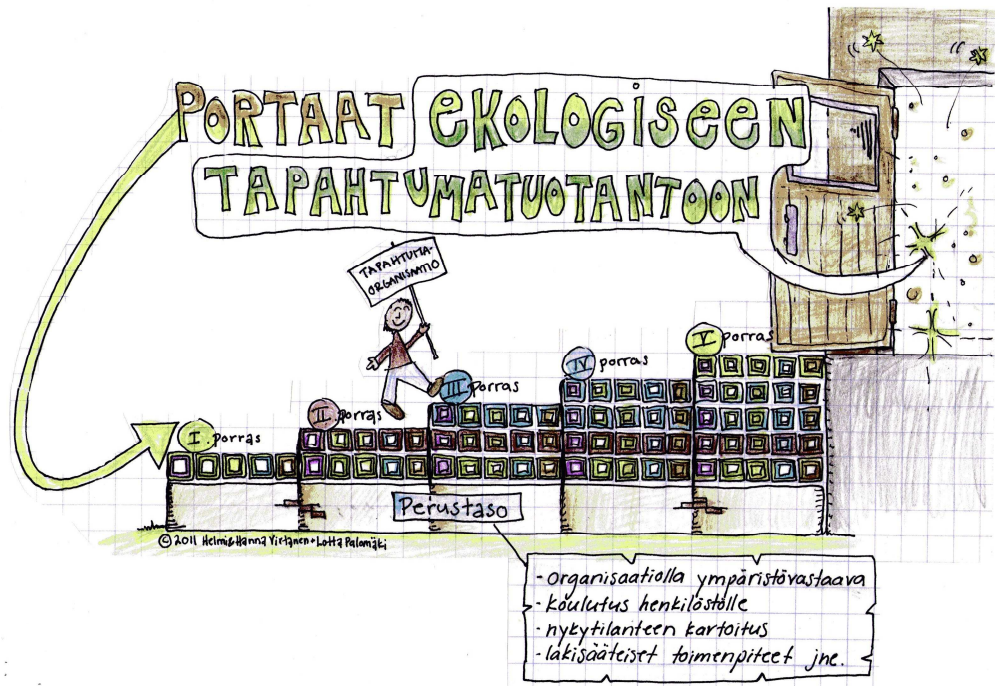

KUVIO 2. Hahmotelma portaiden rakennusainepalikoista

Kuvion mukaisesti portaittain etenevän ympäristöjärjestelmän rakentaminen aloitetaan perustason kartoittamisesta ja dokumentoinnista. Perustason kuuluu, että organisaatiolla on ympäristövastaava, jonka tehtävät on määritelty niin, että tarvittaessa kuka tahansa voi ne suorittaa. Näin vältetään tilannetta, jossa ”Täti Vihreän” suunnatessa kohti uusia haasteita ja jättäessä organisaation, kaikki ympäristöaiheinen tietotaito häviää hänen mukanaan. Perustason kuuluu koulutus henkilöstölle. Koulutuksella ympäristöohjelman alkuvaiheessa tehdään kaikille selväksi, millainen ympäristöjärjestelmä organisaatiossa on ja miten se etenee. Perustasolla kartoitetaan organisaation ympäristötyön nykytila ja siihen kuuluu luonnollisesti myös lakisäätteisten toimenpi-

teiden suorittaminen. Perustason jälkeen jokaiselle tapahtuman ympäristöä kuormittavalle osa-alueelle eli markkinointi ja viestintä, energia ja päästöt, kuljetukset, vesi sekä jäte, asetetaan tavoite. Kuviossa on esimerkiksi vesi -osa-alueen tavoitteeksi asetettu vähentää kemikaalien pääsyä vesistöihin. Markkinointi ja viestintä -osa-alueella tavoitteena on ekologisena tapahtumana profiloituminen ja toimintatavan ja ekologisten arvojen levittäminen mm. yhteistyökumppaneille. Tavoitteet määritellään omista lähtökohdista jokaisessa organisaatiossa. Toivottavaa on, että tavoitteenasetteluun osallistuu koko henkilöstö. Tavoitteiden asettamisen jälkeen kirjataan konkreettiset toimenpiteet kaikille eri tapahtumatoimijoille eli henkilöstölle, asiakkaille, yhteistyökumppaneille ja artisteille. Kuviossa on jätetty tyhjiä palikoita kuvaamaan sitä, ettei ympäristöjärjestelmä anna valmiita toimenpide-ehdotuksia vaan ne määritellään organisaatiossa. Toimenpidepalikoiden sisältö luodaan yhdessä organisaation ympäristövastaavan, muun henkilöstön ja mahdollisuuksien mukaan myös asiakkaiden kanssa. Toimenpide voi olla esimerkiksi ommeltavan tai liimattavan ”telttavuosimerkin” lanseeraaminen. Merkin voi ostaa erikseen tai sen hinta voidaan sisällyttää leirintäaluemaksuun. Merkin kiinnittäminen teltaan on toimenpide, jolla asiakkaita kannustetaan siihen, että kertakäyttöteltan sijaan hankitaan laadukas festariteltta, jota käytetään useana vuonna peräkkäin. Toimenpide sijoittuu ympäristöjärjestelmän jäte -osa-alueelle, sen toimijana ovat asiakkaat ja tavoitteena jätemäärän vähentäminen. Toisena esimerkkinä konkreettisista toimenpiteistä kuviossa on artistikuljetusten toteuttaminen hybridi-, (eko)sähkö- tai biopolttoaineita käyttävillä ajoneuvoilla. Toimenpide sijoittuu kuljetukset -osa-alueelle, sen toimijana ovat artistit ja tavoitteena vähentää fossiilisten polttoaineiden kulutusta ja hiilidioksidipäästöjä.

Kun tapahtumaorganisaation perustaso on dokumentoitu, ympäristöä kuormittavien osa-alueiden tavoitteet määritelty ja toimenpiteet eli rakennuspalikat laadittu, voidaan aloittaa portaiden kipuaminen. Ekologisuuden portailta etenemistä selvennetään kuvassa 1.

KUVA 1. Ekologisen tapahtumatuotannon portaiden rakentaminen

Ympäristöjärjestelmän ensimmäisellä portaalla toimenpidepalikoista valitaan viisi, yksi jokaiselta tapahtuman ympäristöä kuormittavalta osa-alueelta eli markkinointi ja viestintä, energia ja päästöt, kuljetukset, vesi sekä jäte. Kun toimenpiteet on suoritettu, dokumentoitu ja todennettu ulkopuolisen arvioijan vahvistamana, voi organisaatio astua toiselle portaalle. Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon - ympäristöjärjestelmän toisella portaalla on ensimmäisen portaalla toimenpidepalikat ja lisäksi uudet viisi toimenpidettä, yksi jokaiselta viideltä eri osa-alueelta. Kolmannella portaalla toimenpiteet ensimmäiseltä ja toiselta portaalta jatkuvat edelleen ja mukaan otetaan taas uudet viisi toimenpidettä. Viimeisellä portaalla toimenpiteitä on yhteensä kaksikymmentäviisi. Nämä kaksikymmentäviisi toimenpidettä ovat jokaisessa tapahtumaorganisaatiossa erilaiset riippuen perustasosta, tavoitteenasettelusta ja aikaisemmista ympäristötoimenpiteistä.

Ajallisesti portaiden kiipeämiselle ei ole mallissa asetettu rajoituksia. Vaikka kehittyminen on jatkuvaa ja kehittämistä on tapahduttava vuosittain, ei se välttämättä tarkoita vuosi vuodelta aina uudelle portaalle pääsyä. Organisaatio voi olla ympäristöjärjestelmän toisella portaalla esimerkiksi kaksi vuotta ja edetä sitten kolmantena vuonna kolmannelle portaalle. Portaita voi myös tulla alaspäin, vaikkei sitä voida pitää tavoii-

teltavana. Jos organisaatiossa on ennen ympäristöjärjestelmän käyttöönottoa tehty paljon ekologisuuteen tähtääviä toimenpiteitä, on perustason jälkeen mahdollista päästä suoraan vaikka viidennelle portaalle. Tämä kuitenkin edellyttää, että kaikki ympäristöjärjestelmän edellyttämät toimet eli koulutus, dokumentaatio, toteutus ja ulkopuolinen todennus tehdään vuosittain. Ympäristöjärjestelmän tavoitteena on pysyvä muutos aiempaan käytäntöön ja jatkuva parantaminen kestävän kehityksen periaatteiden mukaan.

7 PÄÄTELMÄT

Tapahtumissa tehdään työtä ympäristön hyväksi, mutta ei mitattavasti ja järjestelmällisesti. Selkeää tietoa on vaikea löytää, joten sitä löytävät vain ne, kenellä on henkilökohtaista kiinnostusta tai ne, kenelle työtä varten on resursoitu tarpeeksi aikaa. Samoja asioita ”keksitään” yhä uudelleen ja monien asioiden toimivuus tai toimimattomuus selviää vain kokeilemalla. Festivaaleilla saatetaan esimerkiksi tarjota energijätteen lajittelupistettä paikassa, jossa ei synny energijätettä tai ei neuvota, mitä jätettä energijäteastiaan voi laittaa. Monet tapahtumat tekevät jo paljon ekotekoja eli työtä ympäristön hyväksi, mutta tapahtumilla olisi mahdollisuus parantaa työnlaatua ja tunnettuutta, jos vain tieto tapahtumien ympäristötyöstä ja sen kehittamisestä olisi helposti saatavilla.

Ekotekojen laatua ja merkittävyyttä tulisi myös tarkkailla. Tapahtumat saattavat suurelles- ti mainostaa käyttävänsä tuulisähköä, vaikka todellisuudessa suurin osa sähköstä tulee aggregaatista, jotka eivät käy biopolttoaineilla tai jotka käyvät biopolttoai- neella, joka ei ole valmistettu kestävän kehityksen periaatteen mukaan (kts. 4.1). Alaa tuntemattomana voi myös joutua viherpesun uhriksi ja hankkia ympäristöystävällisiksi mainostettuja tuotteita, jotka eivät lopulta olleetkaan paras mahdollinen vaihtoehto. Aina puolueeton tutkimuskaan ei takaa luotettavaa kuvaa tuotteen ympäristöystävälli- syydestä tai vähintäänkin tutkimustuloksia voi jokainen tulkita omaa etuaan edistäessä omasta näkökulmastaan.

Kuka lukisi kestävän kehityksen käsikirjan tapahtumajärjestäjille ja miksi, oli se ky- symys, josta tutkimukseni alkoi. Vastaus löytyi tuotteistamisen avulla: kirjasta pitäisi tehdä ympäristöjärjestelmä, jonka avulla erikokoiset tapahtumat voisivat kehittyä

mahdollisimman ekologiseksi. Siitä seurasikin seuraava kysymys: jos tapahtumat tarvitsevat ympäristöjärjestelmän, millainen sen pitäisi olla ja miksi. Tähän kysymykseen hain tutkimuksellani vastausta.

Tutkimuksessa käytetyn kirjallisuuden analysointi ja sen pohjalta laaditut vertailevat muistiinpanot johtivat lopulta luotettavaan päätelmään: suomalaiset tapahtumat ansaitsevat ympäristöjärjestelmän saadakseen ympäristön hyväksi tehtävälle työlle vakiintuneen aseman. Tapahtuma on mahdollista tuottaa kestävän kehityksen periaatteen mukaan. Voimme hankkia elämyksiä ja pitää hauskaa, kunhan huolehdimme, että seuraavilla sukupolvilla on siihen samanlaiset mahdollisuudet kuin meillä nyt.

Tapahtumien ympäristötyön tueksi on olemassa valtavat määrät materiaalia. Selko- tai edes suomenkielinen tukimateriaali ekologisen tapahtuman tuottamiseksi on kuitenkin vähäistä, sen saatavuus hankalaa ja käytännön toteutuksen seuranta pääosin tapahtumajärjestäjien itsensä toteuttamaa ja siksi puolueellista. Suomalainen kehittämissuunnitelma eli ympäristöjärjestelmä ekologisen tapahtuman järjestämiseksi on muokattavissa olemassa olevan materiaalin, kuten Miljödiplomering-oppaan (Håll Sverige Rent 2009) ja Miljøhåndbok- ympäristökäsikirjan (Bjørseth 2008) ja Meegan Jonesin kirjoittaman käytännön oppaan avulla. Materiaalia ei voi suoraan kääntää suomenkielille, vaan se on muokattava Suomen olosuhteisiin, lainsäädäntöön, tapahtumakenttään jne. sopivaksi. Pidän hyvänä, että materiaali käsittäisi portaittaisen kehittämissuunnitelman koulutuksineen ja palkitsemisjärjestelmineen sekä ”itseopiskelumateriaalia”, kuten kotisivut ja yksinkertaisen, konkreettisia neuvoja sisältävän oppaan: ”Tee nämä kymmenen toimenpidettä, niin saat ekologisen tapahtuman”.

Tapahtumajärjestäjien ja asiakkaiden palkitsemistarpeita pitää jatkossa vielä kartoittaa esimerkiksi kyselyn avulla. Ympäristöjärjestelmän hyödyt ovat kuitenkin kiistattomat: sen avulla saavutetaan organisaation ympäristöpäämäärä. Tapahtumien ekologisuuden määrittely, valvonta ja seuranta pitäisi organisoida niin, että se olisi puolueetonta. Portaat ekologiseen tapahtumaan -kehittämissuunnitelman voisi aloittaa jossain jo ekologisuuteen tähtäävästä kehittämisestä kiinnostuneeksi tiedetyssä organisaatiossa, kuten Seinäjoen Provinssirock.

Jatkotutkimusta kaipaa myös se, paljonko tapahtumat nykytilanteessa käyttävät rahaa ympäristötyöhön. Tätä tutkiessa pitäisi budjetista eritellä kaikki se raha, joka ekologi-

suuden edistämiseen käytetään, oli se sitten markkinointikuluja, palkkoja, materiaaleja, maksuja ympäristöverkostoon kuulumisesta tai perinteisesti ympäristötyöksi mielletävän jätehuollon kustannuksia.

Tutkimuksen edetessä törmäsin varsinaisen tutkimuskysymyksen lisäksi toiseenkin tehtävään: kuka on ympäristöjärjestelmän toteuttaja. Mikä on se taho, joka tätä asiantuntijapalvelua tarjoaa? Kuten Koskinen (2011, 22) tiivistää, ulkopuolista seurantaa tapahtumien ympäristötyöstä ei ole. Työtä yhteisen tavoitteen eli ekologisen tapahtuman tuottamisen saavuttamiseksi helpottaisi se, kuten Leinosen (2009, 44) tutkimuskin osoittaa, että tapahtumien ympäristöyhteistyötä koordinoi yksi yhteinen, puolueeton taho. Maula (2010, 51) pohtii, että tapahtumatuotannon pyrkimyksen kestävä kehityksen mukaiseen toimintakulttuuriin pitäisi olla kaikkien tapahtumajärjestäjien ulottuvilla tapahtuman koosta ja budjetista riippumatta. Hän ei kuitenkaan kiistä, että osaamisesta ja asiantuntijuudesta pitää saada korvausta. Tämä mietintä liittyy oleellisesti pohdintaan siitä, mikä taho tapahtumien ekologisuuteen tähtäävää ympäristöjärjestelmää koordinoi. Jatkossa olisikin syytä miettiä, mikä se taho on – julkinen toimija, kuten Ympäristöministeriö, yhdistyspohjainen, kuten Suomen Luonnonsuojeluliitto vai jokin muu, esimerkiksi asiantuntija- tai ohjelmapalveluja tarjoava yritys.

Opinnäytetyöni tulosten pohjalta hanke etenee seuraavaan vaiheeseen, jossa työn tilaaja ympäristösuunnittelija (AMK) Lotta Palomäki tekee oman ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytteensä Hämeen ammattikorkeakoulun Maaseudun kehittämisen koulutusohjelmaan. Tulevassa opinnäytetyössään Palomäki kartoittaa yleisötapahtumien konkreettisia ekotekoja haastattelumenetelmällä tapahtumien tuottajilta. Koskinen (2011, 38) kertoo tutkimuksensa todentavan tapahtumatuottajien myönteisiä asenteita kestävä kehitystä kohtaan, mutta toteaa myös, ettei tutkimuksella saatu luotettava yleiskuvaa tapahtumaorganisaatioiden konkreettisten ekotekojen toimivuudesta. Teemahaastattelujen avulla ekoteot asetetaan portaille niiden haastavuuden ja vaikuttavuuden mukaan. Haastateltavat kerätään tapahtumatuottajista ja ohjelmatoimistojen työntekijöistä. Pidemmän tähtäimen tavoitteena hankkeella on tehdä Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon -ympäristöjärjestelmästä tunnettu ja haluttu malli, jonka avulla tapahtumat voivat saada hyötyä sekä imagollisesti että vaikuttavasti eli niin, että tehdyillä toimenpiteillä eli ekoteoilla on todellista vaikutusta ympäristön tilaan. Järjestelmän ajatellaan voivan toimia myös vertaistukena ja verkostona tapahtumien välillä.

Tulevaisuudessa hankkeemme hakee kehitystyön avulla ratkaisua ongelmaan: ”Miten yleisötapahtuman ympäristökuormitusta voi pienentää helposti, vaikuttavasti, valvotusti ja vertailukelpoisesti?”. Työ tulee olemaan tutkimuksellista kehittämistoimintaa. Työ toteutetaan toimintatutkimuksena. Toimintatutkimus on osallistavaa, kehittää käytännön toimintaa ja siinä yhdistyvät toiminta ja tutkimus samanaikaisesti. Työ osallistaa tapahtumatuottajia kehittämään uutta mallia järjestelmälliseen ympäristötyöhön - luomaan tapahtumien ympäristöjärjestelmää. Malli kehittää tapahtumatuotannon käytännön toimintaa ekologisempaan ja järjestelmällisempään suuntaan. Työssä yhdistetään tehtyjä tutkimuksia ja toiminnan aikana tehdään myös uutta tutkimusta.

Portaittain etenevä ympäristöjärjestelmä tukee ja ohjaa tapahtumanjärjestäjiä huomiomaan tapahtuman ympäristövaikutuksia halutulla tasolla. Järjestelmän avulla ekotekoja ei tarvitse keksiä uudestaan jokaisen tapahtuman kohdalla, vaan järjestelmä tukee ja ohjaa toimintaa. Tapahtumien ekoteot siirtyvät mapeista käytäntöön, koko tapahtumaorganisaation tietoisuuteen ja tuotantotiimin arvokkaaksi pääomaksi.

Projektimme valittiin yli sadan hakijan joukosta ajatushautomo Demoksen ja Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran järjestämälle Peloton Innovation Camp -leirille Seinäjoelle 3.-4.11.2011. Peloton Innovation Camp on vähähiilisten palveluiden, tuotteiden ja liiketoimintamallien kehitysleiri. Leirillä mukaan valittuja ideoita kehittää tiimi, johon on valittu avoimella haulla eri alojen osajia, asiantuntijoita ja ideoijia. Tiimin tehtävänä on kehittää ideasta palvelu, tuote tai liiketoimintamalli markkinoille vietäväksi. Kehitetyistä konsepteista valitaan leirin lopuksi voittaja, joka palkitaan räätälöidyllä mentorointi- ja kehitysohjelmalla. Leirin tekijöinä Seinäjoella ovat myös Frami Oy, Seinäjoen kaupunkiseudun KOKO-verkosto, Seinäjoen seudun elinkeinokeskus SEEK, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, energiatoimisto Thermopolis ja Seinäjoen Energia. (Peloton -hanke 2011.)

Opinnäytetyössäni on tapahtumatuotantoa ja myös sen kehittämistä kohti ekologisuutta käsitelty hyvin perinteisen tapahtumatuotannon ja tämän päivän tapahtumien näkökulmasta. Tutkimustuloksena nähtävä ympäristöjärjestelmä sopii hyvin myös kulttuurituotannon tulevaisuusnäkyymiin. Halosen (2011) tutkimuksessa tulevaisuuden kulttuurituotannon kentän arvellaan kehittyvän moniaistisia elämyksiä tarjoavaksi monikulttuuriseksi kohtuullistamisen periaatteita noudattavaksi kokonaisuudeksi. Tällä

kentällä kollektiivinen toiminta on yllätyksellistä ja virtuaali- ja reaali maailman rajat häivytetty. Tällä kentällä intohimoisesti työtätekevä kulttuurialan ammattilainen elää hektistä elämää, jossa kyvyille polykroniseen toimintaan on todella tarvetta (Halonen 2011). Statusta haetaan seuraamalla hiilivapaan kulutuksen trendiä: vaa'assa painavat enemmän elämänvalinnat kuin työ ja ura (mts. 63). Hiilivapaat kuluttajat haluavat hiilivapaita tapahtumia, joita voidaan tehdä Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon - ympäristöjärjestelmän avulla.

Idea Portaat ekologiseen tapahtumatuotantoon -ympäristöjärjestelmästä on syntynyt paitsi maapallon tilan, myös asiakkaan tarpeesta ja niiden ehdoilla sitä kehitetään edelleen toimivaksi asiantuntijapalveluksi ja palvelutuotteeksi.

LÄHTEET

- Bjørseth, Hanne 2008. Miljøhåndbok for festivaler og utearrangement. Grip / Øyafestivalen. Døvigen As.
- Etelä-Pohjanmaan liitto 2008. Tapahtumajärjestäjän opas. Julkaisu C:57.
- Greenpeace 2010. WWW-sivu.
<http://www.greenpeace.org/finland/fi/kampanjat/palmuoljy/ongelmat/>. Päivitetty: 9.11.2010. Luettu: 10.10.2011.
- Halonen, Katri 2011. Kulttuuri katalysoi. Megatrendien tähtäminen kulttuurituotannon kentälle. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Kulttuuri ja luova ala. Tuottaja2020. Osaraportti 2. 2. korjattu versio.
- Ilmatieteen laitos 2010. Miksi ilmasto muuttuu. WWW-dokumentti.
<http://ilmatieteenlaitos.fi/miksi-ilmasto-muuttuu>. Päivitetty: 16.11.2010. Luettu: 10.10.2011.
- Jones, Meegan 2010. Sustainable event management. A Practical guide. London: Earthscan.
- Kellomäki, Seppo & Leinonen, Sanna 2005. Ekologinen kestävyys, ympäristönmuutos ja metsätalous. Metsäalan tulevaisuusfoorumin ympäristöryhmän loppuraportti. Joensuun yliopisto. Metsätieteellinen tiedekunta. Tiedonantoja 164: 1-71. PDF-dokumentti. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_952-458-687-8/urn_isbn_952-458-687-8.pdf . Päivitetty: 14.6.2005. Luettu: 11.10.2011.
- Koivunen, Hannele & Marsio, Leena 2006. Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50. PDF-dokumentti.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/opm50.pdf>. Päivitetty 28.11.2006. Luettu 20.10.2011.
- Kortesuo, Katleena 2011. Tee itsestäsi brändi. Asiantuntijaviestintä livenä ja verkossa. Porvoo: Bookwell Oy.
- Koskinen, Laura 2011. Kestävä kehitys tapahtumatuotannossa. Festivaalien ekologisuus tuottajan näkökulmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kottila, Marja-Liisa 2011. Portaat luomuun -ohjelman esittely. PDF-dokumentti.
http://www.portaatluomuun.fi/general/Uploads_files/Portaat_Luomuun__ohjelman_esittely.pdf. Päivitetty 3.3.2011. Luettu 20.4.2011
- Kuittinen, Matti 2001. Defensiivinen käyttäytyminen yhteistyön ja kommunikaation esteenä. Pienyrityksen tapaustutkimus. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 52.
- Leinonen, Kaisu 2009. Suurten ulkoilmafestivaalien ympäristövaikutukset. Kysely festivaalijärjestäjille. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Maula, Iina 2010. Kestävää kehitystä tapahtumatuotannossa: Vihreät haasteet ja tulevaisuus Provinssirock festivaalilla. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Niemelä, Jari, Furman Eeva, Haikka, Antti, Hallanaro, Eeva-Liisa & Sorvari, Sanna (toim.) 2011. Ihminen ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus.
- OK-opintokeskus 2011. Swot-analyysi. WWW-sivu. <http://ok-opintokeskus.fi/swot-analyysi>. Ei päivitystietoa. Luettu 17.10.2011.
- Palomäki, Lotta 2011. Belöning i miljöarbete. Green Office i Huvudstadsregionens Återanvändningscentral. Linnéuniversitetet. Slutarbete i miljöpsykologi.
- Peloton -hanke 2011. WWW-sivu. <http://www.peloton.me/ukk/>. Ei päivitystietoa. Luettu 29.10.2011.
- Pesonen, Hanna-Leena, Hämäläinen, Kirsi & Teittinen, Outi 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Suunnittelu, toteutus ja seuranta. Helsinki: Talentum.
- Provinssirock 2011. WWW-sivu. http://www.provinssirock.fi/green_festival. Ei päivitystietoa. Luettu 13.10.2011.
- Pääsky Leena 2005. Kestävän kehityksen opettajuus ympäristökasvatuksen näkökulmasta – kohti postmoderneja raja-arvoja. Joensuun yliopisto. Maantieteen laitos. Pro Gradu -tutkielma.
- Ravintolapäivä 2011. WWW-sivu. <http://ravintolapaiva.com/info/>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.10.2011.
- Routio, Pertti 2007. Ammattien tiede. Tuotteiden ja palvelujen tutkimus ja kehittäminen. WWW-kirja. <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/kirja.doc>. Päivitetty 28.5.2007. Luettu 11.5.2011.
- Stiftelsen Håll Sverige Rent 2009. Guide. Miljödiplomerat arrangemang. PDF-dokumentti. http://www.hsr.se/documents/NY_Vartarbete/Miljodiplomerat/Guide_Miljodiplomera_t_arrangemang_090828.pdf. Päivitetty 28.8.2009. Luettu 20.3.2011.
- Talja, Milla, Palomäki, Lotta & Hyyrynen, Tuija 2010. Keke mukaan kuvioihin. Vinkkejä kestävään järjestötoimintaan. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy & 4V-hanke.
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Union of Concerned Scientists 2011. International Scientists and Economists Statement on Biofuels and Land Use. PDF-dokumentti. http://www.ucsusa.org/assets/documents/global_warming/International-Scientists-and-Economists-Statement-on-Biofuels-and-Land-Use.pdf. Päivitetty 6.10.2011. Luettu 11.10.2011

Vallo, Helena & Häyrinen, Eija 2008. Tapahtuma on tilaisuus. Tapahtumamarkkinointi ja tapahtuman järjestäminen. Helsinki: Tietosanoma Oy.

World Commission on Environment and Development 1987. Our Common Future. <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm>. WWW-dokumentti. Päivitetty 24.11.2010
Luettu 11.10.2011

Ympäristönsuojelulaki 4.2.2000/86. WWW-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000086>. Ei päivitystietoa. Luettu
10.5.2011.

Yourope 2010. PDF-dokumentti. <http://www.yourope.org/pdf/criterias.pdf>. Päivitetty
3.11.2010. Luettu 10.10.2011.